

Orkester Slovenske vojske

Vojaški orkestri so v vseh vojskah sveta vedno imeli pomembno mesto in to tradicijo ohranjajo še danes. Izpolnjujejo državne in vojaške protokolarne potrebe ter popestrijo družabne in kulturne dogodke znotraj vojske ter širše družbe. V svojem nagovoru na letnem koncertu Orkestra Slovenske vojske leta (ORKSV) 2009 je ministrica za obrambo dr. Ljubica Jelušič poudarila pomembnost vloge orkestra kot povezovalca vojaškega življenja in kulture, njegove pripadnice in pripadnike pa naslovila z ambasadorji glasbe.

Igor Krivokapič v svojem delu o zgodovini pihalnih orkestrov (Igor Krivokapič, Pihalne godbe – O dobah slovenskega godbeništva, Deloskop, 2004: 20) ugotavlja, da sega tradicija organiziranih vojaških orkestrov na Slovenskem v leto 1770. Tega leta je namreč prišla v Ljubljano prva stalna vojaška godba z osemnajstimi glasbeniki.

Vojaški glasbeniki so kmalu prispevali pomemben delež h glasbenemu življenju na Slovenskem. Muzikolog, skladatelj in kapelnik dr. Josip Čerin je zapisal (Krivokapič, prav tam), da je imel leta 1802 orkester ljubljanske Filharmonične družbe petindvajset glasbenikov, med katerimi je bilo kar šest vojaških. Od leta 1822 se je v Ljubljani začela intenzivna uporaba vojaških godb v kulturne namene, saj filharmoniki brez večjega števila vojaških glasbenikov v svojih vrstah niso mogli izvesti nobene slovesne maše, opere ali katerega koli drugega večjega simfoničnega in vokalno-instrumentalnega glasbenega dela. Simfonične koncerte je bilo mogoče pripraviti predvsem po zaslugi vojaškega orkestra 27. pehotnega polka, ki je bil nameščen v Ljubljani (Primož Kuret, Glasbena Ljubljana v letih 1899–1919, Državna založba, 1985: 15).

Po marčni revoluciji leta 1848 je bila v Ljubljani in drugih mestih ustanovljena narodna straža, ki je po vzoru vojaških godb organizirala tudi svojo godbo, sestavljeno iz pihal, trobil in tolkal. Glasbeniki so bili po narodnosti Nemci, Čehi in Slovenci. Godba se je usmerila predvsem v javno nastopanje, igrali pa so različne uverture, arije, koračnice, polke ter druge skladbe znanih in manj znanih skladateljev tedanjega časa (Bellini, Verdi, Donizetti, J. Strauss). Poleg tega so igrali tudi polke, obarvane s slovenskimi ljudskimi motivi, koračnice in potpurije glasbenega direktorja godbe, kapelnika ali članov godbe, celo skladbe Miroslava Vilharja (Dragotin Cvetko, Zgodovina glasbene umetnosti na Slovenskem, Državna založba Slovenije, 1960: 26–30). Bilo je povsem običajno, da so bili člani dejavni tudi kot skladatelji in aranžerji. Tu mislimo predvsem na kapelnike oziroma dirigente vojaških godb.

Po prvi svetovni vojni je bila Filharmonična družba razpuščena, zaradi česar je bila Ljubljana dolgo brez rednih simfoničnih koncertov. Glasbeno življenje se je strnilo okoli Glasbene matice, pri kateri so septembra 1919 ustanovili Orkestralno društvo, amaterski godalni orkester, ki je v simfonični zasedbi nastopal samostojno ali skupaj s člani opernega in vojaškega, pozneje tudi radijskega orkestra ter s študenti. Na začetku dvajsetih let je v Ljubljani, poleg drugih vojaških godb, redno nastopala Godba Dravske divizije pod vodstvom dr. Josipa Čerina, ki je v štirih sezonah pripravil simfonične koncerte z zanimivim in kakovostnim repertoarjem, kar je bil eden izmed načinov popestritve sicer zelo osiromašenega glasbenega življenja mesta (Slovenska filharmonija – Zgodovina 1919–1946, 2006). Leon Stefanija (2006: 7) šteje Godbo Dravske divizije, poleg nje še Orkester Narodnega gledališča, Radio Ljubljana in Ljubljansko filharmonijo, med štiri stebre instrumentalnega glasbenega življenja Ljubljane med obema vojnoma.

Godba Dravske divizije je v dvajsetih letih 20. stoletja posnela za ugledno založbo Columbia Records verjetno eno prvih vinilnih plošč pri nas, in sicer z izvirnim, izključno domačim sporedom (Igor

Krivokapič, Pihalne godbe – O dobah slovenskega godbeništva, Deloskop, 2004: 21). Zaradi težav s slovensko instrumentalno glasbo in redkosti posnetkov na prelomu prejšnjih dveh stoletij je posnetek skladbe slovenskega romantika Viktorja Parme z naslovom *Pozdrav Gorenjski*, ki ga hranijo med starimi zvočnimi posnetki v glasbeni zbirki Narodne in univerzitetne knjižnice, izjemnega pomena (Zbirka redkih zvočnih zapisov, 2006). Ob kapitulaciji jugoslovanske vojske leta 1941 je bila seveda tudi godba razpuščena.

Med NOB so se številni glasbeniki in tudi celotne civilne pihalne godbe pridružili partizanskim enotam, v katerih so se nato oblikovale prve, pogosto še nepopolne partizanske godbe. Najbolj znan je odhod Rudarske godbe Hrastnik in dela godbenikov Rudarske godbe Zagorje pod vodstvom dirigenta in skladatelja Jožeta Bruna. Nekaj godbenikov se je priključilo Godbi glavnega štaba NOV in POS, večji del pa VII. korpusu, v katerem so se preimenovali v Godbo VII. korpusa. Z italijansko kapitulacijo se je število vojaških godb večalo, v drugi polovici leta 1944 so imele že vse višje enote, predvsem korpusi in divizije, svoje godbe (Vojna enciklopedija).

Prve vojaške (partizanske) pihalne godbe v enotah aktivne partizanske vojske so bile ustanovljene leta 1944. Glavni štab NOV in POS je 18. avgusta 1944 ukazal ustanoviti vojaško godbo štaba ter vojaško godbo VII. korpusa. Godba Glavnega štaba je bila nameščena v Črnomlju, njen kapelnik je bil Bojan Adamič. Delovala je do osvoboditve, do takrat pa je imela kar štiriinštirideset javnih nastopov in deset nastopov v oddajah radia Osvobodilne fronte. Svoje godbe so ustanovili še XXXI. divizija, IX. korpus, IV. operativna cona (poleg pihalnega še salonski orkester), Kozjanski odred ter štaba XIV. divizije (40 godbenikov) in XII. brigade.

Franc Križnar (Slovenska glasba v narodnoosvobodilnem boju, 1992: 99–133) je sestavil bibliografijo skladb, nastalih med NOB, iz katere lahko ugotovimo, da so partizanske godbe poleg borbenih skladb, predvsem koračnic, in ljudskih ter domoljubnih pesmi igrale tudi tuje himne, posmrtno koračnice in celo uverture. Iz tega lahko sklepamo, da njihove naloge niso bile omejene le na spodbujanje borcev, temveč so opravljale tudi protokolarne naloge in gojile umetniško poustvarjalno muziciranje.

Vojaško godbo je imelo tudi Slovensko domobranstvo. Prva potreba po vojaški godbi se je pokazala ob pokopu padlih domobrancev v Kočevju, ko so godbo na hitro sestavili iz nekdanjih vojaških glasbenikov, ki so ostali v Ljubljani, in članov železničarskega glasbenega društva Sloga. Godba Slovenskega domobranstva je bila ustanovljena 1. decembra 1943. Nastopala je kot pihalni, salonski, godalni in plesni orkester. Njeno delovanje je obsegalo spremljanje domobranskih vojaških enot na vaje, sodelovanje pri mašah, ob prvi prisegi so igrali tudi na vojaški paradi, prirejali so redne promenadne koncerte in koncerte za ranjence v vojaških bolnišnicah, sodelovali na propagandnih zborovanjih ter snemali plošče. Poleg poveljnika in njegovega namestnika je godbo sestavljalo približno petdeset glasbenikov (Jože Osana, Zgodovinski razvoj godbe Slovenskega domobranstva, Zaveza 9 (3) 1999: 89–90).

Po drugi svetovni vojni se je na slovenskem ozemlju delovanje vojaških godb kljub ukinitvi slovenske vojske neprekinjeno nadaljevalo. Jože Brun, Gvido Učakar, Vinko Savnik, Anton Kumer, Franc Klinar, Rudolf Zakrajšek, Janez Tavčar, Franc Rotar, Ivan Rupnik, Rado Simoniti in Anton Kvaternik so žlahtni izbor Slovencev, ki so se po drugi svetovni vojni uveljavili v vojaških orkestrih kot dirigenti in skladatelji. Slovenci smo imeli tudi v tem obdobju pomembno vlogo v vojaških orkestrih po vsej tedanji Jugoslaviji.

V resnici se od druge polovice 18. stoletja, ko so se pojavili prvi zapisi o vojaških godbah na Slovenskem, delovanje organiziranih vojaških godb ni prekinilo vse do leta 1991. Prekinitev je trajala le pet let, do ustanovitve ORKSV leta 1996.

S tradicijo vojaških orkestrrov na slovenskem ozemlju ter z razvojem vojske in orkestrrov se je vloga oziroma dejavnost teh orkestrrov nenehno spreminjala in razvijala. Danes orkester ni pomemben le za spodbujanje bojne morale in nastopanje na protokolarnih dogodkih ter vojaških in civilnih slovesnostih, temveč ima širšo družbeno vlogo. Pomemben je tudi za širjenje organizacijske kulture, tako vojaške kot državne, in promocijo vojske, kar prinaša mehkejši, prijaznejši stik s civilno družbo. Lahko bi rekli, da je vojaški orkester nosilec simpatije med ljudstvom in vojsko. Tudi ORKSV nadaljuje tradicijo in svoje poslanstvo kot ambasador kulture, ki so jo oborožene sile prek vojakov gojile skozi vso zgodovino.

Umetniško in poustvarjalno delovanje orkestra je dopolnitev vseh dejavnosti, predvsem pa posledica vizije in načrtnega kadrovanja, kar daje ORKSV še dodatno kakovost in možnost predstavljanja slovenske glasbene poustvarjalnosti.

ORKSV je bil ustanovljen na začetku leta 1996, formalni začetek njegovega delovanja lahko določimo z dnem zaposlitve prvega poveljnika mag. Ljuba Vošnjaka in njegovega namestnika mag. Janija Šalamona. S tem so bili postavljeni temelji za izvajanje protokolarnih sprejemov ob obiskih tujih ministrov in načelnikov tujih oboroženih sil. V Slovenski vojski ni protokolarnega dogodka, praznovanja, odprtja razstave in drugih slovesnosti, na katerih orkester z različnimi glasbenimi zasedbami ne bi nastopil ter tako popestril prireditve. Glasbeniki, zaposleni v orkestru, so večinoma diplomanti Akademije za glasbo v Ljubljani. Neobremenjenost in velika vnema mladih glasbenikov sta pogoj za izvajanje in razvoj obsežnega repertoarja z odprtim ter premišljenim oblikovanjem programov, ki jih orkester izvaja v najrazličnejših zasedbah.

Zunanji sodelavec, ki je od ustanovitve orkestra deloval kot strokovni in umetniški svetovalec, je bil pokojni skladatelj in dirigent Jože Privšek. Njegovo znanje in izkušnje, ki jih je vnesel v delo orkestra, so še vedno temelj umetniškemu ustvarjanju. Za svoje delo in požrtvovalnost pri razvoju orkestra je bil posmrtno odlikovan z zlato medaljo Slovenske vojske.

Prvi dirigent orkestra je bil Franc Rizmal, ki je z orkestrom deloval do oktobra leta 2000. Pod umetniškim vodstvom stalnega gostujočega dirigenta mojstra Milivoja Šurbka je orkester obogatil in popestril svoj umetniški program. Poleg koncertnega orkestra, ki ga zdaj vodi Andreja Šolar, delujejo še druge zasedbe: protokolarni orkester, ki ga vodi Gregor Vidmar, big band pod vodstvom Rudolfa Strnada in komorne zasedbe. Vse naštetu oblikuje širok ustvarjalni opus ansambla.

Orkester nastopa na slovesnostih in prireditvah v okviru Slovenske vojske oziroma Ministrstva za obrambo, na humanitarnih koncertih, prireditvah lokalnih skupnosti ter spominskih dogodkih državnega pomena, poleg tega pa se pojavlja tudi na gostovanjih v tujini (v Avstriji, Italiji, Nemčiji, Franciji, Belgiji in ZDA, na Danskem, Madžarskem, Kosovu in Hrvaškem ter v Makedoniji in Rusiji), kjer se predstavlja z deli domačih avtorjev najrazličnejših slogovnih smeri. Pred orkestrom je taktirko vihtelo že kar nekaj velikih imen diriganja: George Pehlivanian, Jose Rafael Pasqual Vilaplana, François Boulanger, Michael J. Colburn, Gregory Dudzienski, Uroš Lajovic, Miljenko Prohaska, Milivoj Šurbek, Tomaž Habe in Jan Cober. Poleg vrhunskih dirigentov so z orkestrom sodelovali tudi vrhunski izvajalci: Janez Lotrič, Sabina Cvilak, Urška Žižek, Bojan Gorišek, Nebojša Jovan Živković, Miloš Mlejn, Anja Bukovec, Oto Pestner, New Swing Quartet, Darja Švajger, Alenka Godec, Nuša Derenda, Elda Viler, Katrinas, Sergej Kiselev, Kiril Ribarski, Vera Danilova, Jurij Souček, Hinko Haas, Eva Julija Rečnik, Željka in Neda Martić, Sofia Ristič, Milena Morača, Irena Baar, Marjan Trček, Juan Vasle, Branko Robinšak, Urša Vidmar, Polde Bibič, Tone Kuntner, Matjaž Mrak, Edvin Fliser, Alya in drugi.

V skoraj dvajsetih letih delovanja je nastalo veliko televizijskih in radijskih posnetkov z RTV Slovenija in lokalnimi televizijskimi postajami, pripravljene pa so bile tudi oddaje s tujimi radijskimi in televizijskimi hišami. Poslušalci lahko prisluhnejo skladbam na zgoščenkah in kasetah, ki jih je orkester posnel v sodelovanju z RTV Slovenija.

Leta 2011 je ORKSV z različnimi dejavnostmi sodeloval na številnih slovesnostih, namenjenih dvajseti obletnici osamosvojitve Republike Slovenije in dvajsetletnici delovanja Slovenske vojske. Na dan državnosti 2011 smo v dvorani Stožice organizirali mednarodni festival vojaških orkestrów z naslovom Regiment po cesti gre. Na njem so poleg Orkestra in Garde Slovenske vojske ter Policijskega orkestra sodelovali tudi vojaški orkestri iz Albanije, Avstrije, Italije, Madžarske, Nemčije in Združenih držav Amerike.

ORKSV je 2012 in 2014 sodeloval na 11. in 13. tradicionalnem mednarodnem vojaškem festivalu na Češkem, v mestih Olomouc in Kromeriž, leta 2013 pa na znamenitem mednarodnem tattoo festivalu vojaških orkestrów Spasskaya Bashnya na Rdečem trgu v Moskvi.

ORKSV vsako leto izvede številne koncerte; organizira spomladanski, jesenski in božično-novoletni koncert. V zadnjem letu je Big Band (BB) ORKSV pod vodstvom Rudolfa Strnada na vseslovenski turneji izvedel izobraževalne koncerte na 28 osnovnih in srednjih šolah, na katerih je sodelovalo tudi preko 700 nadebudnih pevcev v šolskih zborih in poslušalo preko 6000 otrok, mladine, njihovih učiteljev, ponekod tudi staršev. Na zadnjih dveh, v strokovni javnosti zelo odmevnih spomladanskih koncertih, sta ORKSV dirigirala gosta Peter Kleine Schaars iz Nizozemske in Jose Rafael Pasqual Vilaplana iz Španije. Izvedenih je bilo več dobrodelnih koncertov v različnih lokalnih skupnostih. ORKSV in BB sta na festivalu Lent 2014 odigrala izjemna koncerta. Komorne skupine so približale poklic glasbenika vojaka številnim malčkom v vrtcih po vsej Sloveniji. V sodelovanju s Slovensko filharmonijo in Avstrijskim kulturnim forumom je ORKSV pod vodstvom Andreje Šolar izvedel zahteven koncertni program.

Od nastanka ORKSV leta 1996 in do konca leta 2009 je orkester vodil dr. Ljubo Vošnjak, od leta 2010 do konca septembra 2011 mag. Jani Šalomon, 1. oktobra 2011 pa je vodenje prevzel Aljoša Defferri. Za svoje delo je bil ORKSV leta 1997 odlikovan z bronasto medaljo Slovenske vojske, leta 2006 pa z zlato.